

«VISA MANA DZĪVE IR VIENS CĪNINŠ»

Ar šādiem viņa paša vārdiem var raksturot Māteru Jura neilgo mūža gaitu. 11. martā aprit 125 gadi, kopš dzimis šis kādreiz plaši pazīstamais latviešu publicists un rakstnieks. Nerunāsim par viņa mākslinieciski vājajiem romāniem — «Sadzīves viņi», tāpat «Patriotisms un mīlestība», par viņa daudzajām polemikām, prāvām un anekdotēm, kas vijas ap Māteru Jura dzīvi. Viņa veikumā ir arī pozitīvs kodols, kas vēl tagad liek minēt tā vārdu ar patiesu cieņu.

Māteru Juris ir sava laika populārākā persona visā Kurzemē. Ne tik daudz skoloto aprindās, kā tieši zemnieku vidū. Starp viņa draugiem un atbalstītājiem jāmin Raiņa tēvs — Krišjānis Pliekšāns. Arī topošais dzejnieks savās «Apdziedāšanās dziesmās» (1888) neliedz Māteram atzinīgu vārdu. Bet jaunais Eduards Veidenbaums raksta viņa piemiņai rindas:

Tik ēršķiem bij kaisīts tavs darbīgais mūžs.
Vēl piemiņu skaugi kapā tev grūž,
Bet velti: kā ziemeļos atspīdums sārts
Drīz celsies un mūžīgi dzīvos tavs vārds.

Jau 14 gadu vecumā viņš salīgst par maz-
puisi, 17 gadu vecs iet par skrivera palīgu, pas-
ta stacijas un aptiekas pārzini, bet ar 27 ga-
diem viņu leceļ par Kurzemes guberņas tipogrā-
fijas vadītāju. Jaunības gados Māteru atbalstī-
jis vietējais mācītājs Kāterfelds, vēlāk protežējis
Kurzemes gubernators Lilienfelds; zināmas ilū-
zijas par atsevišķiem baltvācu pārstāvjiem tā-
dēļ tam saglabājas visu mūžu. Principiālos jau-
tājumos tomēr Māteru Juris nav nekad bijis lai-
potājs. «Lai paliek katrs pie tās tautas, kuras
loceklis viņš ir pēc dzimuma, lai viņš cieni vis-
pirms savu tautu, tad viņam nenāksies grūti arī
citas tautas cieni. Kas savu tēvu un māti ne-
cieni, tas mīs arī citus kājām,» teic Māteru Ju-
ris, stingri nostādamies pret pārvācošanas ten-
dencēm. «Tautiņas var iznīcināt un tautas var
apspiest un uz kādu laiku no lielā pasaules ska-
ta nocelt, bet viņu gars, viņu idejas, viņu attis-
tības panākumi nav iznīcināmi un dzīvo mūžīgi
projām, lai gan citādā formā, citādā vīzē un bū-
šanā,» — turpina Māters un kādā vietā vēl zob-
galīgi plemetina: «Ar to saprecēšanos starp divi
tautām pavisam tik ātri neiet, kā jauneklis ar
16 gadus vecu meiteni apprecas.» Kamēr vien
latviešu tauta pati ticēs savam dzīvības spēkam,
par to nevarēs šaubīties arī sveši — secina Mā-
ters.

Maznozīmīgo, vācisko Kurzemes bīskopības biedrību Māteru Juris pārvērš par Kurzemes jaunlatviešu centru. Viņš sīvi karo ar vācu avīzēm, kas uzbrūk latviešu attīstības centieniem; savā laikrakstā «Baltijas Zemkopis» izsmej Vidzemes mācītāju sinodes 13 tēzes «jaunlatviešu lietā». Par konservatīvajām veclatviešu aprindām, kas parasti plebalso vācu mācītāju valmānām, Māteru Jurim ir nepārprotams spriedums: «Jaunu svecīti izdzēsdami, dienas laikā grib veco Ēģiptes tumsību izplatīt.» Māteru Jura romānos un rakstos vairākkārt izsmieti reliģiski liekuļi un lišķi. Latviešu draudzēs vāc ziedojumus tā sauktajām pagānu misionēm Āfrikā, bet par vietējām skolām, latviešu literatūras palīdzību u. tml. nedomā. No visām latviešu grāmatām pusī var droši pārdot makulatūrā par 2 kapikām mārciņā. Tauta ir galīgi atēdusies mazvērtīgo garīgā satura produkciju. «Tai pasniedza to garīgo ēdlienu vairāk, nekā viņas māga spēja to panest.» Vai gan nav jāsmejas par mācītāja Sulca sarakstītajiem «pasaules stāstiem», kuros apgalvots, ka tikai ledzīvotāju bezdīvības dēļ dienvidu zemēs mājot čūskas un Vezuva kalns Itālijā šplaujot dzīvu uguni... Laikrakstu «Baltijas Zemkopis», kas sāk iznākt 1875. gadā, Kurzemes mācītāji sauc par bezdīvju un nemiernieku lapu, ko «neviens godīgs cilvēks neņemot rokā», un mācītājs Konrādijs Jelgavā lūdz pat baznīcā

dievu par tā drīzu apstāšanos!

Būdams labs tiesu, pašvaldības un vietējo likumu zinātājs, Māteru Juris arī latviešu zemniecību grib audzināt par tiesiski apzinīgu ļaužu šķiru. Viņš daudz darījis likumu tulkošanā, skaidrošanā un popularizēšanā, tāpat tieslietu terminoloģijas veidošanā. Pat sēdēdams Jelgavas parādu cietumā, viņš nenododas dikdienībai, bet tulko 900 lappuses blezo «Vidzemes un Kurzemes Prīvāttiesību likumu grāmatu», kas iznāk 1885. gadā. Pagastu skrīveri gan parasti uzlūko latviešu valodu kā diezīn kādu grūti izprotamu indiāņu valodu, «kurā augstas tiesas gudrības nevar sarakstīt», bet, ja latviešu valodā var izskaidrot teoloģiju un Hēgeļa filozofiju (Blezbārdis), ķīmiju, fiziku, medicīnu un matemātiku, kādēļ tad tānī nevar rakstīt arī par tieslietām, pamatoti valcā Māters. Vēl Manaseina revīzijas laikā viņš palīdz zemniekiem sastādīt lūgumrakstus, ar ko atkal lemanto baltvācu aprīndu naīdu.

Ipašā rakstā būtu jārunā par «Baltijas Zemkopja» pedagoģisko pielikumu «Skola» un Mātera nopelniem latviešu tautskolas attīstībā.

Māteru Juris pleder Rīgas un Jelgavas Latviešu biedrības vadošajiem darbiniekiem, bet drīz vien viņu no šīm biedrībām izslēdz. Mātera pretinieki apgalvo, ka tur vainojams viņa ķildīgais raksturs. Vairāk patiesības gan laikam atzinumā, ka Māteru Juris ir ass un atklāts tā sauktās patriotisma slaukšanas pretinieks. «Man šķiet, ka šīnī biedrībā katram draud izslēgšana, kas patstāvīgi domā, savas domas aizstāv un neprot locīties priekš tiem advokātiem, kam biedrības priekšniecības groži rokā,» paskaidro Māters. Kronvaldu Atis, kurš pēc Mātera uzskata bijis īstais patriotisma jēdziena tulks, dus jau zem zaļām velēnām, un nav neviena, kas darbu turpinātu. Zīmīgi, ka, apmeklējot Piebalgu, viens no pirmajiem Mātera cieniem ir Kronvalda kaps Viduskapsētā.

Protams, nevar jau nollegt, ka Māteru Juris bijis, kā teikt, plaša vērļena, straujas, reizēm neapvaldītas dabas. Viņš mēdzis sacīt: «Es mazus parādus un visu sīko dzīvi neatzīstu.» Viņa laikabiedrs rakstnieks Augusts Deglavs liecina: «Ple dzeršanas nodzēra visus, ple trumpošanas visus notrumpoja, ple kļegšanas visus nokļēdza.» Viņa mīļākā dziesma esot bijusi «Kaut klīns un akmens šķeltos»... Tik netaktisks kā viņa pretinieki gan viņš nekad laikam nebūtu bijis. Kad Māteru Juris mirst, nerasniedzis pat

40 gadu vecumu, viņa nāves ziņu ievieto tikai viena latviešu avīze...

Arī tas ir Māteru Juris, kurš teicis vārdus: «Tikai tautas labklāšana bij tas mērķis, kas mums kā spīdoša zvaigzne ceļu rādīja... Latviešu tauta ir jauns ideāls, kuru miesā tērpt ir mūsu pienākums.»

OJĀRS ZANDERS